

BÀI THAM LUẬN

Về công tác giảng dạy hướng nghiệp tại trường trung học phổ thông

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Thời gian qua, việc phân luồng sau trung học cơ sở và trung học phổ thông không chỉ được các cấp uỷ Đảng, chính quyền tập trung chỉ đạo mà còn thu hút sự quan tâm của phụ huynh và học sinh. Đây được coi là giải pháp căn bản giúp mỗi gia đình, học sinh tự nhận biết khả năng của mình, chọn đúng nghề, hướng đi phù hợp với năng lực, sở trường và nhu cầu lao động xã hội, nhằm khắc phục tình trạng “thừa thầy, thiếu thợ”. Công tác phân luồng học sinh và một số chương trình tư vấn hướng nghiệp cho học sinh cuối cấp đang được ngành Giáo dục và Đào tạo, các trường trung học phổ thông, cao đẳng, đại học quan tâm nhằm giúp cho việc định hướng tương lai của các em. Thông qua những hoạt động này, giúp học sinh giải quyết được những khó khăn trong quá trình chọn nghề; trợ giúp các em những năng lực cơ bản trong lựa chọn nghề nghiệp như: tự đánh giá bản thân; hiểu biết về ngành, nghề, trường đào tạo và lựa chọn ngành, nghề phù hợp.

Hoạt động hướng nghiệp cho học sinh THPT có những ý nghĩa quan trọng sau:

- Thông qua hoạt động hướng nghiệp, học sinh được giáo dục tinh thần yêu lao động, suy nghĩ về nghề nghiệp một cách chín chắn. Từ đó, hình thành nên ở học sinh những động cơ, sự hứng thú với những nghề nghiệp ở trong tương lai.

- Hoạt động hướng nghiệp còn có ý nghĩa kinh tế hết sức quan trọng, đó là phân luồng lao động để giúp Nhà nước phát huy được tối đa tiềm năng lao động trong cả nước, góp phần nâng cao năng suất xã hội, giúp Nhà nước quản lý một cách có hiệu quả mọi nguồn lực.

- Giáo dục hướng nghiệp còn có vai trò chiến lược trong trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc xã hội chủ nghĩa, từ sự phân luồng học sinh các cấp, phát hiện những nhân tố quan trọng... góp phần phát triển nguồn nhân lực theo đúng định hướng chiến lược phát triển kinh tế - xã hội và theo từng giai đoạn cụ thể của đất nước.

- Nếu được hướng nghiệp một cách đúng đắn, thế hệ thanh, thiếu niên Việt Nam sẽ tham gia vào hoạt động lao động một cách có định hướng và hiệu quả, tránh những

thời gian nhàn rỗi, làm hao hụt lực lượng lao động xã hội, góp phần làm cho xã hội ngày càng ổn định và phát triển.

Hiện nay, giáo dục hướng nghiệp trong trường phổ thông được thực hiện thông qua các môn khoa học cơ bản; chương trình giáo dục hướng nghiệp chính khóa; môn công nghệ và lao động sản xuất; tham quan, sinh hoạt ngoại khóa, tư vấn hướng nghiệp. Song, dù bằng hình thức nào cũng đều hướng tới mục đích chung là hình thành sự hứng thú, khuynh hướng và năng lực nghề cho học sinh. Trên cơ sở đó mà thực hiện kế hoạch, định hướng phân luồng học sinh tại các trường THPT. Có thể nói, hướng nghiệp để phân luồng học sinh sau trung học là chìa khóa quan trọng đưa nước ta ngày càng phát triển vững mạnh.

II. THỰC TRẠNG CÔNG TÁC HƯỚNG NGHIỆP Ở TRƯỜNG THPT

1. Thuận lợi

- Có sự quan tâm của các cấp quản lý và các ban ngành, đoàn thể.
- Học sinh thực sự rất quan tâm tới công tác hướng nghiệp, bởi vì trong thời đại ngày nay nay, việc xác định hướng đi sau khi học xong THPT rất quan trọng.

2. Khó khăn

Thực tế hiện nay ở nhiều trường THPT trên cả nước, bộ môn hướng nghiệp vẫn chưa được thực sự coi trọng. Nhiều trường cử giáo viên làm công tác giáo dục hướng nghiệp chỉ nhằm đủ số tiết theo quy định hoặc giao cho giáo viên chủ nhiệm đảm nhiệm. Sự đầu tư cho công tác hướng nghiệp còn hạn chế chế, thậm chí nhiều thầy cô còn tận dụng thời gian của bộ môn này để giảng dạy các môn học khác. Vì thế chất lượng bộ môn hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông còn thấp, hiệu quả giáo dục hướng nghiệp còn chưa cao.

Về phía học sinh, trước ngưỡng cửa mới của tương lai, rất nhiều em khao khát được tìm hiểu những hướng đi mới, những nghề nghiệp mới... đang có xu hướng phát triển trong xã hội. Tuy nhiên, rất tiếc những tài liệu cập nhật tình hình hiện nay đang còn thiếu, hầu hết chỉ là những những sách hướng dẫn phương pháp giáo dục hướng nghiệp đã xuất bản từ lâu và lạc hậu so với thời đại. Ngược lại, nhiều khi các dữ liệu đến từ sự quảng bá của các trường đại học và cao đẳng đã khiến cho học sinh sinh

“ngập lặn” trong quá nhiều thông tin, các em trở nên hoang mang và bối rối trước sự lựa chọn của mình.

Nhiều em vẫn giữ những tư duy cũ, đó là học những ngành khoa học - tự nhiên thì khả năng kiếm được một công việc sau khi tốt nghiệp sẽ cao hơn nhiều so với học ngành khoa học xã hội, mà ít khi tìm hiểu xem những ngành mình đang theo đuổi có còn “hợp thời” hay không và có “đầu ra” sau khi tốt nghiệp không?

Xét về quy chế chuyên môn, bộ môn giáo dục hướng nghiệp hiện nay được Bộ Giáo dục và Đào tạo chỉ định giảng dạy 1 tiết/tháng, còn nhiều nội dung khác yêu cầu lồng ghép trong nhiều hoạt động như hoạt động Đoàn, hoạt động dã ngoại, hoạt động ngoại khóa, giảng dạy chuyên môn... Tuy nhiên chính vì thời lượng đã giảm đi nhiều (trước đây là 3 tiết/tháng) nên sự giáo dục hướng nghiệp đối với học sinh trở nên rời rạc, nhiều bộ môn không thực sự coi trọng việc lồng ghép giáo dục hướng nghiệp vào trong giảng dạy bộ môn mình, từ đó không thu hút được sự hứng thú học tập của học sinh.

Thêm một lý do khiến công tác giảng dạy giáo dục hướng nghiệp ở trong nhà trường phổ thông chưa đạt hiệu quả như yêu cầu, chưa góp phần cho sự định hướng của học sinh sau khi tốt nghiệp và chưa đáp ứng được yêu cầu đòi hỏi của xã hội, đó là do bộ phận giáo viên chuyên về giáo dục hướng nghiệp không có nhiều, chủ yếu là kiêm nhiệm thêm nên chưa có phương pháp giảng dạy thu hút đối với học sinh.

3. Nguyên nhân

Có nhiều nguyên nhân khiến học sinh đánh giá không cao vai trò của nhà trường trong việc giúp các em hiểu biết nghề, trong đó có một số nguyên nhân chủ yếu sau:

- Việc tổ chức thực hiện hoạt động giáo dục hướng nghiệp nói chung, tư vấn hướng nghiệp nói riêng chưa hiệu quả. Trong những hoạt động hướng nghiệp được các trường thực hiện, “Dạy nghề phổ thông” là hoạt động được tiến hành thường xuyên nhất. Nhưng có lẽ, việc dạy nghề ở trường phổ thông chỉ mới giúp học sinh hình thành những tri thức, kỹ năng cơ bản, sơ đẳng về nghề chứ chưa ảnh hưởng nhiều đến quyết định chọn nghề của học sinh (vì học sinh chủ yếu chọn học ở bậc đại học và chỉ có số ít chọn học ở các trường nghề). Bên cạnh đó, nhiều học sinh học nghề PT chỉ nhằm mục

đích được cộng điểm vào kỳ thi tốt nghiệp. Ngoài ra, một số biện pháp hướng nghiệp khác cũng rất quan trọng nhưng chưa được các trường quan tâm ứng mức, như: mời chuyên gia tư vấn hướng nghiệp, kết hợp với doanh nghiệp để tư vấn nghề cho học sinh, tổ chức sinh hoạt câu lạc bộ về nghề nghiệp tương lai...

- Các trường THPT chưa có đội ngũ cán bộ phụ trách công tác hướng nghiệp được đào tạo bài bản, đặc biệt là ở khâu tư vấn hướng nghiệp. Giáo viên phụ trách công tác hướng nghiệp của các trường chủ yếu là giáo viên kiêm nhiệm chứ chưa có giáo viên hướng nghiệp chuyên trách. Các thầy cô không có nhiều thời gian để tìm hiểu sâu về thế giới nghề nghiệp vốn dĩ vô cùng đa dạng và phức tạp.

- Điều kiện cơ sở vật chất lẫn kinh phí đầu tư cho hoạt động hướng nghiệp (trong đó có tư vấn hướng nghiệp) ở phần lớn các trường THPT còn hạn chế. Nhiều trường chưa có phòng tư vấn hướng nghiệp, chưa có nguồn tài liệu phong phú về thế giới nghề nghiệp để giới thiệu đến học sinh... Chính vì công tác hướng nghiệp ở các trường thực hiện chưa hiệu quả nên học sinh còn gặp nhiều khó khăn trong quá trình lựa chọn nghề nghiệp tương lai.

- Nội dung chương trình hướng nghiệp chưa phục vụ được tính đặc thù của từng vùng miền hay nhóm đối tượng; số lượng ngành nghề đề cập trong nội dung giáo dục hướng nghiệp cấp THPT còn hạn chế, những ngành nghề về nghệ thuật, nghề truyền thống chưa được quan tâm, những chủ đề tham quan, giao lưu ít khả thi... dẫn đến việc học sinh không hào hứng với hoạt động giáo dục hướng nghiệp. Trong khi đó, khi tham gia quá trình đào tạo về sau công tác tư vấn nghề nghiệp hầu như bị buông xuôi, các cơ sở đào tạo nghề, trung cấp chuyên nghiệp, cao đẳng và đại học gần như không có các hoạt động tư vấn nghề nghiệp cho người học, không chỉ ra được các cơ hội và hạn chế của thị trường lao động, những vấn đề mà người học cần chú ý trong quá trình đào tạo để tăng khả năng tìm việc cho mình. Toàn bộ những điều này đã đưa đến hiện tượng “thất nghiệp” tràn lan của sinh viên mới tốt nghiệp và bị xã hội phê phán gay gắt. Không ít người đã nói đến sự lãng phí về vật chất, tiền bạc và thời gian cũng như cơ hội do thiếu giáo dục hướng nghiệp và tư vấn nghề nghiệp có hiệu quả.

III. MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ CỦA CÔNG TÁC TƯ VẤN HƯỚNG NGHIỆP

Ngày 14-5-2018, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 522/QĐ-TTg phê duyệt Đề án “Giáo dục hướng nghiệp và định hướng phân luồng học sinh trong giáo dục phổ thông giai đoạn 2018 - 2025” (gọi tắt là Đề án 522). Theo đó, đề án xác định mục tiêu đến năm 2020, phân đầu ít nhất 30% học sinh tốt nghiệp THCS và ít nhất 40% học sinh tốt nghiệp THPT tiếp tục học tập tại các cơ sở giáo dục nghề nghiệp.

Để thực hiện tốt công tác phân luồng học sinh sau khi tốt nghiệp theo mục tiêu của đề án 522, các trường phổ thông cần có một số sự thay đổi sau trong công tác giáo dục hướng nghiệp:

Thứ nhất, về phía giáo viên được phân công nhiệm vụ giảng dạy giáo dục hướng nghiệp, cần phải có sự đầu tư chuyên môn một cách nghiêm túc, lên lớp đúng giáo án, đúng chương trình, đồng thời tìm hiểu những thông tin bên ngoài liên quan đến công tác hướng nghiệp góp phần bổ trợ kiến thức cho học sinh, góp phần giúp các em xác định đúng đắn hướng đi của mình trong tương lai. Tạo niềm vui, động cơ, hứng thú học tập đối với học sinh.

Thứ hai, cần có chiến lược xây dựng đội ngũ nhà giáo làm công tác giảng dạy hướng nghiệp, thông qua các chương trình tập huấn, đào tạo kỹ năng để giáo viên hướng nghiệp có thể phát huy hết những ưu điểm của mình, những điểm thu hút của bộ môn. Giáo viên làm công tác giáo dục hướng nghiệp phải có tâm huyết với nghề nghiệp, để từ đó mỗi mỗi giờ lên lớp là một giờ đầy hứng thú, say mê, học sinh háo hức lắng nghe những thông tin, kiến thức bổ ích do thầy cô truyền đạt, ngược lại thầy cô sẽ phát hiện được ở những em học sinh khả năng và hứng thú nghề nghiệp, giúp định hướng ảnh cho các em.

Thứ ba, trong quá trình hướng nghiệp giáo viên giúp học sinh phát huy những năng lực, thế mạnh của mình sao cho phù hợp với nhu cầu và năng lực bản thân. Bởi vì có phù hợp với nguyện vọng, năng lực bản thân học sinh thì sau này hướng đi mà các em lựa chọn mới là hướng đi lâu dài, vững chắc và có sự gắn bó. Nếu không, em sẽ phải thay đổi rất nhiều lựa chọn trong khoảng thời gian tương lai của mình. Điều đó vừa làm hao tổn sức lao động xã hội, vừa đánh mất những thời gian quý báu để học sinh tham gia vào công tác rèn luyện kỹ năng cho bản thân.

Thứ tư, trong quá trình giáo dục hướng nghiệp cho học sinh, cần có nhiều phương pháp giúp học sinh nhận biết được những năng lực và những nhu cầu thực sự của bản thân mình. Thông qua các bài kiểm tra, học sinh sẽ từ từ định hướng được về phẩm chất, năng lực của bản thân có phù hợp với nhu cầu của xã hội hay không? Bên cạnh đó, nhà trường chú trọng công tác tư vấn hướng nghiệp từ đội ngũ chuyên gia, bởi vì đó là công việc chuyên môn của họ, họ sẽ có cách diễn giải cho phù hợp nhất để định hướng cho học sinh.

Thứ năm, tăng cường kinh phí và các nguồn lực cho hoạt động hướng nghiệp bằng việc tăng cường mối quan hệ giữa gia đình, nhà trường và xã hội. Tạo động lực cho công tác hướng nghiệp đạt kết quả tốt. Thường xuyên tổ chức các buổi tọa đàm về giáo dục hướng nghiệp để học sinh có thể mạnh dạn nói lên tâm tư, nguyện vọng của mình, những khó khăn hiện đang mắc phải, để tìm ra hướng đi biện pháp phù hợp nhất. Đồng thời, thành lập tổ tư vấn hướng nghiệp trong nhà trường để sẵn sàng giúp học sinh giải đáp những khó khăn, thắc mắc trong mọi trường hợp.

IV. KẾT LUẬN

Công tác hướng nghiệp và sử dụng hợp lý học sinh phổ thông tốt nghiệp ra trường là một vấn đề quan trọng và mới mẻ, có nhiều khó khăn nhưng lại là một trong những yêu cầu cấp bách của nhiệm vụ cải cách giáo dục hiện nay. Từ đó, giúp học sinh có sự lựa chọn nghề nghiệp chính xác, góp phần tạo ra một lực lượng lao động trong tương lai có định hướng rõ ràng, có năng lực nghề nghiệp tốt. Từ đó tạo đà cho sự phát triển đất nước trong giai đoạn hiện nay

Trên đây là bài tham luận của trường THPT Đắk Song về công tác giáo dục hướng nghiệp trong trường phổ thông.

Tác giả

Trần Bảo Ngọc

Hiệu trưởng trường THPT Đắk Song

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình giáo dục phổ thông: Hoạt động giáo dục hướng nghiệp* (Ban hành kèm theo Quyết định số 16/2006/QĐ-BGDĐT ngày 05/5/2006 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
2. Bộ GD-ĐT (2018). Quyết định số 522/QĐ-TTg, ngày 14/5/2018 về Phê duyệt đề án “*Giáo dục hướng nghiệp và định hướng phân luồng học sinh trong giáo dục phổ thông giai đoạn 2018-2025*”.
3. Nguyễn Thị Ánh Tuyết (2017). *Một số biện pháp nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả công tác quản lý giáo dục hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông dân tộc nội trú khu vực Tây Bắc*. Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 6, tr 47-51; 43.
4. Nguyễn Thị Nghiêm (2019). *Quản lý hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho học sinh các trường trung học phổ thông tại thành phố Vị Thanh, tỉnh Hậu Giang*. Tạp chí Giáo dục, số 456, tr 61-64.
5. Nguyễn Thị Túy Phượng (2019). *Thực trạng quản lý hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho học sinh tại các trường trung học phổ thông huyện Hóc Môn, Thành phố Hồ Chí Minh*. Tạp chí Giáo dục, số 439, tr 1-6.
6. Phan Thị Tố Oanh, Nguyễn Hữu Bách (2014). *Thực trạng quản lý hoạt động giáo dục hướng nghiệp của hiệu trưởng các trường trung học phổ thông thành phố Bà Rịa, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu*. Tạp chí Giáo dục, số 341, tr 58-60.
7. Phùng Đình Mẫn, Phan Minh Tiến, Trương Thanh Thúy (2005). *Một số vấn đề cơ bản về hoạt động giáo dục hướng nghiệp ở trường trung học phổ thông*. NXB Giáo dục.
8. Phạm Tất Dong, Đặng Danh Ánh và Phạm Mai Thu (2006), *Hoạt động giáo dục hướng nghiệp 10*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
9. Đặng Danh Ánh (2010), *Giáo dục hướng nghiệp ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
10. Nguyễn Văn Lê, Hà Thế Truyền và Bùi Văn Quân (2004), *Một số vấn đề về hướng nghiệp cho học sinh phổ thông*, Nxb Đại học sư phạm, Hà Nội.
11. Nguyễn Văn Hộ và Nguyễn Thị Thanh Huyền (2006), *Hoạt động giáo dục hướng nghiệp và giảng dạy kỹ thuật trong trường phổ thông*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.